

I. ORDINATIO REGNI DEFENDENDI^a

[1]. Quamvis in ea conventionem nihil penitus novi constitutum est, nisi quod in conventibus proxime praeteritis, videlicet Piothrcoviensi¹ et Poznaniensi² ac Novae Civitatis Corczin³ ordinatum erat, ut videlicet defensio regni per conscriptionem nobilium, in illis conventibus instituta, observetur, prout hoc in articulis desuper confectis latius continetur, tamen praelati et barones ac nuntii terrestres considerantes, quod per eam conscriptionem, ex vi ordinationis praefatae iam elapsae, poterat defensio regni magna ex parte perturbari ac deludi, maxime autem ex eo, quod plerique nobilium iuxta illam ordinationem praeteritam potius erronee, quam debite conscribi se permetterent, prout hoc in aliquibus terris iam conscriptis⁴ per experientiam ita esse compertum est, ad reparandum illum errorem iam commissum et evitandum in futurum, conventus illos praeteritos nihilominus in robore conservando, ordinarunt et concluserunt unanimiter, ut in qualibet terra palatino et castellano conscriptoribus adiungerentur per communitatem nobilium terrae illius de gremio eorundem quatuor nobiles fidedigni et duo nobiles in quolibet districtu propter meliorem notitiam conscribendorum eo tempore quo conscripto illius districtus fieri debeat, coram quibus, simul congregatis, unusquisque nobilium terrigenarum possessionatorum districtus eiusdem ex virtute sua iuxta facultatem bonorum suorum scribi se permittere debebit, secundum quod bellicam expeditionem in casu universalis motionis totius regni servire debuerit, nisi tunc aliquis eorundem scribendorum taxationi ipsorum, quorum interest, potius, quam suae propriae deferre consentireque vellet, in qua re voluntas uniuscuiusque scribendi debebit observari.

[2]. Ubi autem praefati conscriptores cognoscerent aliquem nobilium minus iusto scribere se velle, extunc praefati conscriptores debebunt eum adhortari, ut se iustius scribi permetteret. Quod si facere noluerit, extunc ipsi iuxta conscientiam suam debebunt sibi nominare et exprimere numerum, in quo se pro facultatibus suis, conscriptoribus illis bene notis, scribere debeat. Ad quam rem si consentire noluerit, et si illi grave istud videretur esse, ita quod eorum taxationem suscipere noluerit, debebit talis per duo quartalia cum medio anni eiusdem iuxta facultatem suam cum stipendiariis^b in Podolia existentibus defensionem regni observare, secundum quod bellicam expeditionem tempore motionis universalis servire praevaleat. Quod facturus erit unusquisque sub poenis contra tales, qui servire bellicam expeditionem neglexerint, servari solitis, in eos in casu non satisfactionis praemissis, et alterum eorum irremissibiliter extendendis.

[3]. Ubi autem spirituales constitutionem conventus praeteriti Piothrcoviensis⁵ tenere et observare noluerint, maxime autem in solvendis duobus millibus florenorum et contributione ad eandem defensionem laudata et instituta, et hoc ad servandos trecentos equites et quadringentos pedites simul cum trecentis equitibus per Regiam Maiestatem de mensa regia pro ipsa defensione regni servandis coniungendos, quam summam primo expressam duo millia personae

^a *Tekst tej ordynacji poprzedzono w LL następującym napisem:*

Audita igitur legatione proxime scripta per dictum magnificum dominum Christoforum de Schidlowicz castellanum Sandomiriensem et regni Poloniae vicecancellarium etc. in frequenti senatu habita, omnium primum communi omnium [sic] consiliariorum et nuntiorum terrestrium voto et unanimi voluntate ordinationem istam fecerunt pro defensione regni: Ordinationes conventus generalis Piotrcoviensis per praelatos et barones ac nuntios terrestres totius regni in eodem conventu pro dominica Laetare [26 III] congregatos factae et institutae anno Domini 1514.

^b stipendiariis LL.

¹ *Mowa tu o sejmie piotrkowskim 11 listopada – 19 grudnia 1512 r., por. wyżej.*

² *Sejmik generalny wielkopolski z 27 lutego 1513 r., por. wyżej.*

³ *Sejmik generalny małopolski z 10 kwietnia 1513 r., por. wyżej.*

⁴ *Idzie tu o ziemie małopolskie, których popis sporządzony został w 1513 r. Por. CIP. t. III, nr 135, s. 279-280 (Edictum de nobilitate terrarum Cracoviensis, Lublinensis, Premisliensis, Sanocensis et Haliciensis conscribenda et taxanda) oraz nr 145, s. 294-295 (Edictum de nobilitate terrarum Sandomiriensis, Belzensis, Leopoliensis et Chelmensis conscribenda et taxanda).*

⁵ *Por. wyżej uchwały sejmików generalnych, I, art. 14.*

spirituales annis singulis per quinque annos proxime futuros in manus Maiestatis Regiae extradere deberent, extunc praefati consilarii una cum nuntiis terrestribus omnia et singula in praesenti conventu, tum et aliis proxime praeteritis, superius expressis, facta et ordinata, irrita et nullius roboris esse voluerunt et solenniter sunt protestati⁶.

[4]. Praeterea ordinarunt, quod terra Cracoviensis, ex quo anno decurso defensionem regni non tenuit, per hoc non debet esse libera a defensione ipsa tenenda, sed tenere ipso anno currenti eandem defensionem debebit per conscriptionem modo praemisso flendam; annis vero sequentibus aliae deinde terrae per quinquennium duntaxat, pro una vice, quaelibet eorundem, secundum quod in praecedentibus conventibus seriatim fuerat descriptum et expressum⁷. Et interea temporis terrigenae totius regni propter eandem conscriptionem sic consumatam ab expeditione bellica liberi esse debebunt secundum constitutionem conventuum Poznaniensis et Novae Civitatis proxime praeteritorum.

[5]. Praeterea ordinatum est, ut burgrabii castri Cracoviensis et tribuni terrarum alique omnes litteris specialibus Maiestatis Regiae, qui ab expeditione bellica de iure vel consuetudine vel per specialem gratiam Maiestatis Regiae dotati, sunt exempti, cuiuscunque status et conditionis essent, iuxta praesentem ordinationem conventionalem una cum aliis terrigenis pro hac vice scriberentur pro defensione regni sustentanda.

[6]. Item decretum est, quod posteaquam palatinus cum castellano et illis nobilibus, qui debebunt conscriptioni praedictae interesse, venient ad locum conscriptioni assignatum, debent praestare iuramentum corporale, quod fideliter illam huiusmodi conscriptionem sunt facturi iuxta formulam iuramenti, inferius scriptam. Quod iuramentum facient tam palatinus et castellanus, quam nobiles de communitate et districtibus quarumlibet terrarum, modo praemisso electi et conscriptoribus huiusmodi adiuncti, coram nobilitate ibidem tunc congregata, in hunc, qui sequitur, modum: „Ego N. iuro, quod non utilitate propria motus, nec favore, nec odio, sed veritatem habens prae oculis et iustitiam, taxabo una cum collegis meis iuste et veraciter omnes eos, qui per me taxandi sunt”.

[7]. Item ordinatum est, ut anno isto terra Cracoviensis tripartita scriberetur, hoc est in tribus locis, primum Cracoviae hi duo districtus: Cracoviensis et Leloviensis feria quinta proxima post festum sancti Stanislai proxime instans in Maio [11 V 1514]; in Proschowicze vero etiam feria quinta extunc immediate sequente per septimanam [18 V 1514] similiter duo districtus: Proschoviensis et Xianzensis; et alia feria quinta post aliam septimanam mox sequente [25 V 1514] reliqui duo districtus terrae eiusdem, videlicet Czchoviensis et Bieczensis scriberentur in Biecz. Item terra Lublinensis eodem anno in duobus locis conscribi debebit, primum in Lublin Lublinensis et Urzandoviensis feria secunda proxima post festum sancti Stanislai in Maio [11 V 1514], et alia feria secunda mox sequenti per septimanam [22 V 1514] districtus Lucoviensis in oppido Czemyrnyki. Item eodem anno terra Praemisliensis ibidem Praemisliae conscribi debebit, similiter feria secunda proxima post festum sancti Stanislai nunc instans [15 V 1514], et terra Sanocensis similiter scribi debebit alia feria secunda mox sequente per septimanam [22 V 1514]. Item terra Haliciensis similiter anno currenti in Halicz scribenda erit similiter feria secunda proxima post festum sancti Stanislai in Maio proxime futurum [15 V 1514]. Quae quidem terrae pro servanda huiusmodi regni defensione ad terram Cracoviensem pro uno et eodem anno sunt adiunctae.

[8]. Item terra Sandomiriensis eodem anno currenti in tribus locis scribi debebit, primo Sandoiriariae feria secunda proxima post festum sancti Michaelis nunc instans [2 X 1514] districtus Sandomiriensis duntaxat conscribetur. Item in oppido Skrzin duo districtus conscribentur, videlicet Radomiensis et Oppocznensis, etiam feria secunda per septimanam mox sequentem [9 X 1514]; et alia feria secunda similiter per unam septimanam immediate

⁶ W związku z tym artykułem pozostaje uchwała synodu łączycznego z 28 sierpnia 1514 r., na mocy której kler zobowiązał się do opłacania w latach 1515-1519 po 2000 zł rocznie na cele obrony państwa. Por.: Litterae episcopis et clero regni Poloniae ob subsidium quinquennale in synodo provinciali Lanciciensi ad relevandum statum reipublicae laudatum indemnitate caventes (CIP, t. 111, nr 156, s. 308-309).

⁷ Por. wyżej uchwały sejmików generalnych z 1513 r., I, art. 12 i II, art. 2.

sequentem [16 X 1514] Visliciae reliqui districtus Sandomirienses, videlicet Visliciensis, Chanczinensis et Pilznensis scribi debebunt. Item eodem anno debebunt scribi in civitate Leopoliensi duo districtus infrascripti: Leopoliensis et Zidaczoviensis feria secunda proxima post festum sancti Michaëlis proxime futurum [2 X 1514], Item terra Belzensis eadem feria secunda post festum sancti Michaëlis proxima [2 X 1514] in oppido Belz conscribi debebit de omnibus districtibus terrae eiusdem. Item alia feria secunda post unam septimanam mox deinde sequente [9 X 1514] in oppido Chelm duo districtus, videlicet Chelmensis et Crasnostavensis conscribi debebunt, ad terram Sandomiriensem una cum terris primo expressis adiuncti pro defensione regni observanda.

[9]. Item licet in conventu Poznaniensi proxime praeterito decretum erat⁸, quod terrae Maioris Poloniae anno Domini millesimo quingentesimo quintodecimo defensionem^c regni per conscriptionem praefatam tenere debuerunt, quia tamen aliae terrae prius scribendae annos ad id designatos neglexerunt et prorogarunt eam in alios annos, mox deinde sequentes, ordinatum est et conclusum in praesenti conventionione, ut ipsae terrae Maioris Poloniae et earum incolae anno Domini millesimo quingentesimo sextodecimo iuxta praesentem ordinationem scribentur pro diebus et locis in articulis conventus Poznaniensis praefati contentis⁹.

[10]. Quicquid autem pecuniarum de conscriptionibus praefatis superesset, extunc omnis illa pecunia debebit pro futura defensione regni observari.

[11]. Praeterea ordinatum est, ut omnes et singuli taxati vel conscripti de terra Cracoviensi medietatem pecuniarum pro festo sancti Michaëlis proxime futuro [29 IX 1514] et aliam medietatem pro festo Epiphaniarum extunc immediato [6 I 1515] iuxta conscriptionem suam, modo praemisso fiendam, sunt soluturi.

[12]. Item omnes istae ordinationes superius expressae una cum articulis in conventionibus proxime praeteritis, videlicet Poznaniae et [in] Nova Civitate factis, lapsa mox et debite executata conscriptione praefata, factaque ratione de perceptis huiusmodi conscriptionis sufficienti, simul cum registris huiusmodi conscriptorum seu conscriptionum debebunt cassari, annullari et in nihilum converti propter sequelam, quod in articulis earundem conventionum fuerat per expressum declaratum¹⁰. Et litterae Maiestatis Regiae debebunt dari terris singulis, prout iam aliquibus terris datae fuerunt¹¹, pro conservanda incolarum regni libertate.

[13]. Item decretum est ex unanimi voto consiliariorum et nuntiorum terrestrium totius regni, in praesenti conventionione congregatorum, ut ipsas ordinationes conventionales primo expressas magnificus dominus Christoforus de Schidlowicz castellanus Sandomiriensis, regni Poloniae vicecancellarius, Siradiensisque, Sochaczowiensis et Gostinensis etc. capitaneus, ac orator ad hanc conventionem modernam per Sacram Maiestatem Regiam cum potestate sufficienti missus et specialiter designatus, sigillo vicecancellariatus regni sigillaret, in fidem et testimonium omnium et singulorum praemissorum, prout et sigillavit, ex quo etiam ista mens

^c defensioni LL.

⁸ *Ibidem* nr I. art. 12.

⁹ O. Balzer zauważył, iż zaszła tu pomyłka, zapewne skutkiem pomieszania uchwał poznańskich z korczyńskimi. Tylko uchwały korczyńskie (por. wyżej, II, art. 2) podają szczegółowo, w jakim czasie i miejscu odbywać się ma popis ziem małopolskich; natomiast uchwały poznańskie, prócz ogólnikowej wzmianki, że sejmiki dla popisu szlachty wielkopolskiej zwołane być winny w czasie około św. Michała, czyli w końcu września (por. wyżej, I, art. 7), nie podają dokładniej ani daty, ani miejsca.

¹⁰ W uchwałach poznańskich i korczyńskich nie orzeczono wyraźnie, że rejestry tegoż popisu mają być zniszczone po upływie określonego w nich pięciolecia; uchwały korczyńskie stanowiły tylko (por. wyżej II, art. 7), że należy zniszczyć rejestry dawniejszego popisu z 1507 r. W obydwu uchwałach zastrzeżono zresztą, że popis w nich zarządzony ma tylko skuteczność jednorazową i nie narusza praw szlacheckich na przyszłość (por. wyżej I, I, II, 8); wynikało z tego, że i rejestry obecnego popisu po upływie pięciolecia utracą znaczenie.

¹¹ Por. CIP, t. III, nr 137, s. 282-285 (Litterae terrogenis Minoris Poloniae ob laudatum novum regni defendendi modum indemnitate caventes).

fuit et specialis commissio Regiae Maiestatis.

Actum in conventione generali Piotrcoviensi praedicta, feria quarta proxima ante dominicam Ramispalmarum anno Domini millesimo quingentesimo quartodecimo [5 IV 1514]. Ioannes episcopus Poznaniensis subscripsit.

+ Erasmus episcopus subscripsit Plocensis. Nicolaus de Camyenyecz palatinus Cracoviensis manu propria subscripsit. Iohannes Zaramba de Calinowa palatinus Calissiensis manu propria subscripsit^d.

^d Cztery podpisy pod koniec tekstu LL są sporządzone inną ręką niż sam tekst, ale nie są to podpisy wymienionych osób.